

Гавриленко І.*

ПІДХОДИ ДО РЕФОРМУВАННЯ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН

Автор звертає увагу на необхідність реформування Ради Безпеки ООН задля її ефективного функціонування, аналізує проблеми цього процесу та основні підходи, запропоновані зацікавленими сторонами, а також наводить позицію України із цього питання. На основі узагальнення цих підходів запропоновано оригінальний компромісний варіант, який, на думку автора, позбавлений недоліків раніше висунутих пропозицій.

Ключові слова: реформа Ради Безпеки ООН, постійні члени, непостійні члени, право вето, регіональні групи країн.

Автор обращает внимание на необходимость реформирования Совета Безопасности ООН с целью для ее эффективного функционирования, анализирует проблемы этого процесса и основные подходы, предложенные заинтересованными сторонами, а также приводит позицию Украины. На основании обобщения этих подходов предложено оригинальный компромиссный вариант, который, по мнению автора, лишен недостатков ранее выдвинутых пропозиций.

Ключевые слова: реформа Совета Безопасности ООН, постоянные члены, непостоянные члены, право вето, региональные группы стран.

The author attracts attention to the necessity of United Nations Security Council Reform with a view to its effective performance, analyses the problems of this process and main approaches suggested by the parties concerned, along with the position of Ukraine. As a general conclusion an original compromise alternative is offered, which to the author's view is deprived of the drawbacks that marred all the previous suggestions.

Key words: United Nations Security Council reform, permanent members, non-permanent members, veto power, regional groups of countries.

У нинішніх умовах заяви про неспроможність Ради Безпеки ООН врегулювати деякі конфлікти не є рідкістю (найяскравішими прикладами цього є конфлікти у Руанді, Сомалі, М'янмі та інші). Саме задля підвищення її ефективності розробляються різноманітні плани реформування останньої. Загалом, питання реформи Ради Безпеки охоплює п'ять основних моментів: питання членства, права вето, рівного представництва регіонів, розмір Ради після збільшення та методи прийняття нею рішень. Зацікавлені країни та групи країн виробили різноманітні підходи до відповідей на зазначені питання, однак жодна із них на даний момент ще не задовольняє усі зацікавлені сторони [1]. Не стоїть осторонь цього процесу, котрий розпочався, до речі, у 1997 році за головування у Генеральній Асамблеї Міністра закордонних справ України Г.Й.Удовенка, і Україна. Ук-

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Сапсай А.П.

раїна виступає за розширення членського складу РБ, підтримуючи збільшення кількості як постійних, так і непостійних членів. Неодмінною передумовою підтримки нашою державою будь-якого варіанту реформування РБ ООН є забезпечення адекватного рівня представленості в цьому органі країн Східноєвропейської регіональної групи. Позиція України базується також на розумінні того, що інститут права вето не відповідає сучасним міжнародним реаліям [2]. Про те, що і зараз питання реформи Ради Безпеки ООН є актуальним для України свідчать слова Президента України В.Ф. Януковича на загальних дебатах 65-ої сесії ГА ООН: «Перетворення Ради Безпеки на більш представницький і збалансований за складом орган, посилення прозорості його роботи є неодмінною умовою підвищення ефективності та адаптації ООН до сучасних світових процесів. Україна готова до обговорення усіх прогресивних концепцій реформування Ради Безпеки» [3].

Провести реформу необхідно тим більше, що міжнародно-правовий прецедент щодо цього вже мав місце ще у 1965 році, коли кількість членів було збільшено із 11 до 15, шляхом збільшення кількості непостійних місць з 6 до 10. Тоді було запроваджено наступний принцип вибору непостійних членів: 5 – від держав Азії та Африки, 1 – від Східної Європи, 2 – від Латинської Америки та 2 – від Західної Європи та усіх інших держав [4]. Ці принципи вже давно не відповідають світовим реаліям, адже надають нерівне представництво певним регіонам, наприклад остання група держав, якій надано 2 місця, включає у себе як розвинені країни Західної Європи, Канаду, Австралію та ін., так і велику кількість країн Океанії (які у 1965 році переважно не були незалежними), котрі не мають жодної змоги конкурувати із першими, а тому не можуть бути представленими у Раді Безпеки ООН.

Саме тому в 2005 році тодішній Генеральний Секретар ООН Кофі Аннан запропонував 2 плани розширення Ради Безпеки до 24 членів: «план А» передбачав створення 6 нових постійних місць та 3 непостійних, «план Б» - 8 місць нового типу, які змінюватимуться кожні 4 роки, та 1 непостійного. Попри форсовані бажання Генсека зробити так, щоб один із планів було прийнято, дискусії затягнулися й тривають і понині [5].

Які недоліки мали ці 2 проекти? Перш за все, жоден із них не міг повністю задовольнити інтереси основних гравців на міжнародній арені.

Перший варіант, безперечно, не є прийнятним для нинішніх 5 постійних членів, жоден із яких не хоче втрачати свій вплив у зв'язку із наданням «права вето» новим постійним членам. Таку позицію в принципі можна назвати егоїстичною, однак вона є об'єктивною реальністю, із якою потрібно рахуватись. По-друге, як відомо, існує так звана «G4» – четвірка головних претендентів на місця серед постійних членів – це Бразилія, Індія, Німеччина та Японія. Держави вищезгаданої четвірки активно виступають за власне входження у Раду Безпеки та підтримують одна одну. Їхні прагнення можна оцінювати як законотвірні та цілком обґрунтовані – вони входять до 10 країн із найбільшим ВВП, до 20 країн із найбільшим населенням, є стабільними та демократичними державами, між ними та 5 нинішніми постійними членами є лише порівняно невеликі розбіжності в інтересах, тому імовірно, що останні не заперечуватимуть проти включення цих 4 держав до Ради Безпеки, однак без надання «права вето». Не зрозумілою є доля ще двох постійних місць відповідно до «плану А», імовірно одне має бути зайняте якоюсь із впливових африканських держав, однак претендентів надто багато – Алжир, Ефіопія, Єгипет, Нігерія, ПАР. Щодо другого місця питання також є спірним: Організація Ісламської Конференції висловлюється за надання його одній із ісламських держав Близького Сходу, однак проти цього виступають Західні держави, це на їхню думку посилить розкол світу; ще сумнівнішими є пропозиції таких держав як Італія та Нідерланди щодо виділення місця для Євросоюзу, з огляду на те, що членами ООН є держави, а також на відсутність єдності серед самого Євросоюзу (наприклад, провал прийняття Конституції).

План «Б» Генерального Секретаря є дещо більш вдалим, адже залишає осторонь спірне питання із «права вето». Цікавою є пропозиція створення нового типу членів, проміжного між постійними та непостійними. Однак не зрозумілим є, у такому випадку, створення поруч із членами нового типу, 1 непостійного місця. Цей план є дещо нечітким, та, імовірно, не задовольняє 4 згадані держави, які прагнуть отримати постійні місця у Раді Безпеки.

Якщо виходити із майбутнього складу Ради Безпеки у 24 місця, а саме так було запропоновано минулим Генеральним Секретарем, то найдоцільніше, на нашу думку, було б розподілити їх приблизно так: 5 традиційних постійних членів із виключним «правом вето»; 4 нових постійних члени без «права вето» - Бразилія, Індія, Німеччина, Японія; 3 члени нового типу на ротаційній основі – регіональні лідери, які займатимуть 1 спільне для них місце у чіткій послідовності по 2 роки (скажімо, 1 місце для Африки – для Єгипту, Нігерії та ПАР, 1 місце для найрозвиненіших країн Океанії – Австралії та Нової Зеландії, а також Канади, 1 місце для мусульманських держав – Індонезії, Пакистану та Туреччини, можливо Ірану, якщо відбудеться покращення відносин із США); 12 непостійних місць для держав незгаданих вище – 2 для Азії, 2 для Африки, 2 для Латинської Америки, 2 для Західної та Північної Європи, 2 для Центральної, Південної та Східної Європи, 1 для Океанії, 1 для Карибського Басейну. Така структура Ради Безпеки була б загальноприйнятним компромісом між ефективністю прийняття рішень, рівністю представництва різних регіонів світу та задоволенням інтересів 5 постійних членів зі збереження впливу.

Ми відзначаємо, що саме непоступливість учасників дискусії щодо реформи завели її у глухий кут. А саме від того, як швидко буде прийнято певний варіант та наскільки ефективним він виявиться, залежить, наскільки дієвим інструментом підтримання миру та безпеки виступатиме у подальшому Рада Безпеки ООН, адже очевидною є її неспроможність урегулювати всі конфлікти.

Література

1. Reform the UN // Institute for Global Policy. – <http://www.reformtheun.org/index.php?module=uploads&func=download&fileId=4097>
2. Діяльність України в рамках ООН // Постійне представництво України при Організації Об'єднаних Націй. – <http://www.mfa.gov.ua/uno/ua/4263.htm>
3. Глава Української держави виступив на загальних дебатах 65-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, 23 вересня 2010 // Постійне представництво України при Організації Об'єднаних Націй. – <http://www.mfa.gov.ua/uno/ua/news/detail/45531.htm>
4. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/188/92/IMG/NR018892.pdf?OpenElement>
5. The Secretary-General's statement to the General Assembly, 21 march 2005. – <http://www.un.org/largerfreedom/sg-statement.html>